

Nr 72.

Ankom till riksdagens kansli den 12 juni 1945 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående rätt för barnavårdsnämnd att i vissa fall vidtaga åtgärder beträffande barn, som fyllt sexton år.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 194 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson m. fl.* och nr 305 i andra kammaren av fröken *Öberg m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, har yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan, »huruvida barnavårdsnämnd bör erhålla befogenhet att även ingripa beträffande de barn över 16 år, vilka leva under olämpliga hemförhållanden och särskilt de, som utsätts för fara till sin själsliga hälsa».

Beträffande de skäl som åberopats till stöd för detta yrkande får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden från socialstyrelsen och socialvårdskommittén, varjämte svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet på utskottets begäran avgivit yttrande över motionerna. De inkomna yttrandena finnas såsom bilagor fogade till detta utlåtande.

Enligt 22 § *lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag)* åligger det barnavårdsnämnd att vidtaga åtgärder beträffande

- a) barn under sexton år, som i föräldrahemmet misshandlas eller utsättes för allvarlig vanvård eller annan fara till sin kroppsliga eller själsliga hälsa;
- b) barn i sagda ålder, som på grund av föräldrarnas lastbarhet, vårdslöshet eller oförmåga att fostra barnet är i fara att bliva vanartat;
- c) barn under aderton år, som befinnes vara så vanartat, att särskilda uppfostringsåtgärder krävas för dess tillrättaförande; samt
- d) person i åldern mellan aderton och tjuguettt år, som befinnes föra ett oordentligt, lättjefullt eller sedeslöst liv eller eljest visat svår oart och beträffande

fande vilken särskilda åtgärder från samhällets sida krävas för hans tillrättaförande.

Finner barnavårdsnämnden sådant förhållande föreligga, som i 22 § a)—c) sägs, äger nämnden, i den mån omständigheterna därtill föranleda, vidtaga en eller flera av vissa i 23 § 1 mom. angivna åtgärder, bland annat tilldela föräldrarna en allvarlig förmaning att bättre uppfylla sina plikter mot barnet samt erinra dem om de påföljder, vilka, där rättelse ej vinnes, kunna inträda enligt lagen, ävensom föreskriva anlitande av lämplig, till stöd för hemuppfostran inrättad anstalt eller ock barnets hållande till av nämnden bestämd, lämplig sysselsättning.

Enligt 23 § 2 mom. bör barnavårdsnämnd, som beslutat åtgärd, varom förmäles 1 mom., förordna om övervakning av den, mot vilken åtgärden skall riktas. Nämnden äger emellertid förordna om övervakning även utan att åtgärd enligt 1 mom. vidtagits.

Om barnavårdsnämnden finner de i 23 § anvisade åtgärderna vara gagnlösa eller om sådana åtgärder vidtagits utan att rättelse vunnits, bör nämnden, enligt 24 § 1 mom., omhändertaga den, varom är fråga, för att bereda honom en efter hans egenskaper och utveckling lämpad behandling (*skydds-uppfostran*) enligt i 4 kap. meddelade bestämmelser.

Enligt 29 § 1 mom. äger barnavårdsnämnd, efter medgivande av föräldrarna, för *samhällsvård* omhändertaga barn under sexton år, som vistas hos föräldrarna och på grund av deras sjukdom, liknöjdhet eller oförmåga eller eljest i hemmet rådande förhållanden är utsatt för nöd, utan att likväl sådant fall föreligger som i 22 § avses, dock endast under den förutsättning, att nödtillståndet icke annorledes avhjälpes.

Är missförhållande, som avses i 22 § eller 29 § 1 mom., beroende därpå, att någon av föräldrarna är hemfallen åt missbruk av rusgivande medel eller för ett lastbart eller oordentligt levnadssätt eller gör sig skyldig till grovt missbruk eller grov försummelse vid utövande av vårdnaden om barnet, bör barnavårdsnämnden, enligt 30 §, göra anmälan härom hos nykterhetsnämnd, polismyndighet eller domstol för vidtagande av åtgärd, som av det anmärkta förhållandet kan finnas påkallad och enligt lag ankommer på nämnda myndigheter.

Utskottet. Enligt stadgande i 22 § barnavårdslagen har barnavårdsnämnden att i enlighet med 23—25 §§ vidtaga åtgärder bland annat beträffande barn under 16 år, som i föräldrahemmet misshandlas eller utsättes för allvarlig vanvård eller annan fara till sin kroppsliga eller själsliga hälsa eller beträffande barn i sagda ålder, som på grund av föräldrarnas lastbarhet, vårdslöshet eller oförmåga att fostra barnet är i fara att bliva vanartat.

I motionerna har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida barnavårdsnämnd bör erhålla

befogenhet att även ingripa beträffande barn över 16 år, vilka leva under olämpliga hemförhållanden, särskilt barn som utsättas för fara till sin själsliga hälsa. Motionärerna ha avsett, att åtgärder skola kunna vidtagas från barnavårdsnämndens sida exempelvis i fall, då föräldrarna förhindra barnet att delta i kamratlivet eller att använda fritiden till vidare utbildning eller då de tvinga barnet att taga ett arbete för vilket barnet icke har håg eller fallenhet.

Avfattningen av förenämnda stadgande i 22 § barnavårdslagen giver vid handen, att barnavårdsnämnden har befogenhet att ingripa beträffande barn under 16 år endast i fall, då verkligt allvarliga missförhållanden föreligga. När föräldrarnas inställning gentemot barnet är av den art som i motionerna avses, torde därför åtgärder från nämndens sida icke kunna vidtagas annat än i extrema fall. Härav följer, att en lagändring, som allenast innebure en höjning av den i nyssnämnda stadgande angivna åldersgränsen från 16 till 18 år, endast i ringa mån skulle tillgodose motionärernas önskemål. För ett genomförande av motionernas syfte torde erfordras, att i barnavårdslagen införes en särskild bestämmelse, som ger barnavårdsnämnden rätt att vidtaga åtgärder beträffande barn i åldern mellan 16 och 18 år i fall, då missförhållanden av i motionerna berörd art föreligga, även om missförhållandena icke äro så allvarliga, att de enligt den nuvarande lydelsen av 22 § barnavårdslagen kunna giva anledning till ingripande då fråga är om barn under 16 år.

Mot en dylik bestämmelse kunna emellertid invändningar göras. Anledning torde sålunda saknas att i fråga om nämndens befogenhet att vidtaga åtgärd i fall, då missförhållande med avseende å psykisk vård föreligger, göra skillnad mellan de fall där barnet är över 16 år och de fall då barnet ej uppnått sagda ålder. Vidare torde det, såsom socialstyrelsen anfört i sitt över motionerna avgivna remissyttrande, av praktiska skäl ställa sig svårt att utvidga barnavårdsnämndens befogenhet på sätt ifrågasatts utan att samtidigt giva nämnden rätt att ingripa beträffande barn i åldern mellan 16 och 18 år, därest sådana missförhållanden föreligga som redan nu kunna föranleda nämnden att ingripa beträffande barn under 16 år.

Det önskemål, som kommit till uttryck i motionerna, synes sålunda icke kunna tillgodoses utan en avsevärd utvidgning av samhällets möjligheter till ingripande beträffande barn som leva under olämpliga förhållanden i föräldrahemmet. Enighet torde emellertid råda därom, att sådant ingripande bör ske endast om särskilt vägande skäl tala därför. Lagstiftningen på förvarande område har städse måst ske under beaktande å ena sidan av intresset att barnet skyddas mot faror av fysisk och psykisk art och å andra sidan av att föräldrarnas anspråk på skydd mot obehörigt ingripande från det allmännas sida tillbörligt tillgodoses. I viss mån måste till grund för lagstiftningen ligga den tankegången, att även om föräldrarnas vård om barnet

är behäftad med vissa brister och en mera tillfredsställande vård kan erhållas genom samhällets försorg, det allmännas omhändertagande av barnet likväl icke kan ersätta den fördel för barnet som ligger däri att det får uppväxa hos sina egna föräldrar. Även om ett visst behov förefinnes av ingripande i de av motionärerna avsedda fallen, ställer sig utskottet synnerligen tveksamt till den avsevärda utvidgning av barnavårdsnämndens befogenhet som ett tillgodoseende av nämnda behov enligt vad ovan anförts skulle föra med sig.

En utvidgning av barnavårdsnämndernas befogenhet synes för närvarande även ur en annan synpunkt framstå såsom mindre tillrådlig. En dylik utvidgning torde nämligen, såsom socialstyrelsen och socialvårdskommittén anført i sina remissyttranden, förutsätta vissa förändringar av organisatorisk art.

Ehuru utskottet av nu angivna skäl icke kan tillstyrka bifall till motionärernas framställning, vill utskottet emellertid understryka, att förevarande spörsmål är en fråga som i fortsättningen är förtjänt av uppmärksamhet från statsmakternas sida. Därest bestämmelserna om samhällets ingripande beträffande barn som leva under olämpliga hemförhållanden komma att undergå översyn, bör sålunda förevarande spörsmål bliva föremål för beaktande.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 juni 1945.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från F ö r s t a kammaren: herrar *Norman, Holmbäck, Wistrand**, *Löfvander, Olof Carlsson**, *Björkman, Hage** och *Sten**;

från a n d r a kammaren: fröken *Andersson*, herrar *Ryberg**, *Cruse**, fru *Johansson*, herrar *Larsson* i Östersund, *Lundberg* i Uppsala, *Andersson* i Alfredshem* och *Osterman*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga A.

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN.

Till Riksdagens Andra Lagutskott.

I skrivelse den 9 februari 1945 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att med anledning av framställning av riksdagens andra lagutskott till utskottet avgiva yttrande över motionerna vid innevarande riksdag nr 194 i första kammaren och 305 i andra kammaren angående rätt för barnavårdsnämnd att i vissa fall vidtaga åtgärder beträffande barn, som fyllt 16 år. Med anledning härav får socialstyrelsen anföra följande.

Motionärerna framhålla, att det även förekommer »fall, då en icke vanartad pojke eller flicka mellan 16—18 år lever under otillfredsställande hemförhållanden och utsättes för psykisk vanvård». De utveckla närmare vad de avse med detta och åberopa bland annat sådan förhållanden som att den unga gossen eller flickan »förhindras deltaga i kamratlivet eller inte får använda sin fritid till vidare utbildning eller kanske tvingas taga ett arbete, som han inte är intresserad av eller lämplig för» och de finna det godtyckligt »att i dylika fall draga gränsen för barnavårdsnämndens ingripande vid 16 år». Det vill härav synas som om motionärerna hade en överdriven föreställning om barnavårdsnämndernas möjligheter att med stöd av 22 § a) och b) barnavårdslagen vidtaga åtgärder beträffande barn under 16 år. Enligt sagda bestämmelser kan nämnden vidtaga åtgärder beträffande dylika barn, »som i föräldrahemmet misshandlas eller utsätts för allvarlig vanvård eller annan fara till sin kroppsliga eller själsliga hälsa» liksom ock beträffande barn i samma ålder, »som på grund av föräldrarnas lastbarhet, vårdslöshet eller oförmåga att fostra barnet är i fara att bliva vanartat». Med den tillämpning dessa bestämmelser med stöd av förarbetena till lagen erhållit av högre myndigheter (länsstyrelser samt regeringsrätten) kunna barnavårdsnämnderna i fall av angiven art omhändertaga för skyddsuppfostran endast vid verkligt allvarliga missförhållanden. Lagstiftarna torde heller aldrig ha avsett att en så allvarlig åtgärd som att mot föräldrarnas vilja skilja ett barn från föräldrahemmet skulle kunna vidtagas under av motionärerna berörda förhållanden. Skall man tillmötesgå motionärernas önskemål så blir det därför fråga om icke endast att flytta upp åldersgränsen utan även att för barn under 16 år giva barnavårdsnämnderna långt vidare befogenheter än de för närvarande äga.

Barnavårdsnämnderna äro tyvärr i mycket stor omfattning framför allt i de talrika småkommunerna föga utrustade för att kunna påtaga sig ett ökat ansvar av nämnt slag. Socialstyrelsen har haft anledning tidigare vidröra detta förhållande i annat sammanhang. Styrelsen avgav den 15 maj 1944 yttrande över en av 1942 års skyddshemsutredning upprättad P. M. angående frågan om utvidgad samverkan mellan organen för tvångsuppfostran och skyddsuppfostran. Därvid framhöll styrelsen, att styrelsen i likhet med skyddshemsutredningen ansåg, att straffmyndighetsåldern borde så snart ske kunde flyttas upp till 18 år. Detta kunde dock icke ske förrän barnavårdsnämnderna erhållit den sammansättning och personalutrustning, som gjorde dem kapabla att fungera såsom ett slags ungdomsdomstolar.

Frågan om en effektivare sammansättning av barnavårdsnämnderna torde knappast böra tagas upp förrän i samband med en mera grundlig reform av socialvårdens lokala förvaltningsorganisation i dess helhet. Socialvårdskommittén har i sitt betänkande angående socialvårdens organisation m. m. (SOU: 1942: 56) behandlat dessa spörsmål. Betänkandet, som torde ha varit avsett mera som en av praktiska skäl lämnad redogörelse för kommitténs ståndpunkt till spörsmålet än som förslag till omedelbar lagstiftning, har icke föranlett proposition till riksdagen. Spörsmålet torde knappast kunna lagas upp till slutligt bedömande förrän statsmakterna tagit ställning till frågan om en ändrad kommunindelning, varom förslag från en särskild kommitté inom kort lär vara att förvänta. Även måste socialvårdskommitténs mera viktiga förslag om socialvårdens innehåll avvaktas. Det torde sålunda ännu dröja en tid, innan frågan om de lokala socialförvaltningsorganens uppgifter och sammansättning kan bli föremål för slutlig prövning.

Emellertid skulle de framförda önskemålen väl till någon del tillmötesgåas om man utan att ändra på de gällande bestämmelsernas innehåll höjde åldersgränsen till 18 år. Motionärerna synas framför allt syfta till ingripanden i sådana fall, där man kan tala om missförhållanden i avseende på barnens fostran eller över huvud taget psykiska vård. Styrelsen delar motionärernas mening att om en uppflyttning av åldersgränsen skall företagas, så är det visserligen viktigast att uppflyttningen får gälla sådana fall man finner det av praktiska skäl knappast lämpligt att göra en sådan begränsning. Skall en uppflyttning av åldersgränsen vidtagas, torde den böra omfatta samtliga de i § 22 a) och b) avsedda fallen.

Att ett visst behov av en sådan lagändring föreligger, finner styrelsen be styrkt av erfarenheten. Fråga är emellertid om detta behov är av den styrka, att en så allvarlig utvidgning av barnavårdsnämndernas befogenheter kan rekommenderas. I varje fall måste styrelsen ställa sig tveksam till en sådan åtgärd av nyss berörda skäl, sålunda med hänsyn till nämndernas nuvarande svaga organisation.

Socialvårdskommittén har under förlidet år framlagt förslag angående revision av lagstiftningen om barnavårdsanstalter och fosterbarnsvård, vilket förslag föranlett proposition till årets riksdag. Socialstyrelsen finner det emellertid nödvändigt att även andra delar av barnavårdslagen och särskilt då de, som avse omhändertagande av barn, bli föremål för översyn. Styrelsen erinrar om att spörsmålen om höjning av straffmyndighetsåldern och om avskaffande av lagen om tvångsuppfostran enligt Kungl. Maj:ts direktiv skola upptagas av strafflagberedningen. Sådana åtgärder förutsätta emellertid enligt styrelsens i ovannämnda yttrande anförda mening en viss omorganisation av barnavårdsnämnderna. Inom strafflagberedningen torde en utredning härom icke kunna verkställas. Socialvårdskommitténs sammansättning torde knappast heller vara sådan, att berörda översyn lämpligen bör utföras av denna kommitté. Å andra sidan måste frågan prövas i nära samband med spörsmålet om de lokala socialvårdsorganens och då särskilt barnavårdsnämndens organisation. Därest en särskild kommitté tillsättes, måste man därför förutsätta ett intimt samarbete mellan denna och socialvårdskommittén.

Socialstyrelsen finner för sin del angeläget, att en omprövning av barnavårdslagens innehåll i berörda delar med flera sammanhängande spörsmål verkställas i så god tid, att förslag kan föreligga samtidigt med att social-

vårdskommittén framlägger definitivt förslag angående de lokala socialvårdsorganen sammansättning m. m.

De av motionärerna omskrivna frågorna böra enligt styrelsens mening bli föremål för övervägande i nyssnämnda större sammanhang.

I detta ärendes handläggning ha deltagit tf. generaldirektören Höjer, byråchefen Berggren (föredragande), generaldirektörens ställföreträdare tf. byråchefen Alexanderson, skyddshemsinspektören Eriksson samt barnavårdsinspektrisen Göta Rosén.

Stockholm den 19 mars 1945.

KARL J. HÖJER.

A. Berggren.

Bilaga B.

SOCIALVÅRDSKOMMITTÉN.

Till Riksdagens andra lagutskott.

I skrivelse den 9 februari 1945 har Kungl. Maj:t anbefallt socialvårdskommittén att till riksdagens andra lagutskott avgiva yttrande över två motioner, nr 194 i första kammaren och nr 305 i andra kammaren, angående rätt för barnavårdsnämnd att i vissa fall vidtaga åtgärder beträffande barn, som fyllt sexton år. Med anledning härav får kommittén anföra följande.

I motionerna har föreslagits utredning av frågan, »huruvida barnavårdsnämnd bör erhålla befogenhet att även ingripa beträffande de barn över 16 år, vilka leva under olämpliga hemförhållanden, och särskilt dem, som utsättas för fara till sin själsliga hälsa».

Till stöd för detta yrkande anföres bl. a., att det förekommer fall, då icke vanartade barn i åldern 16—18 år leva under otillfredsställande hemförhållanden och utsättas för psykisk vanvård, exempelvis genom överdriven stränghet eller bristande förståelse från föräldrarnas sida. Om en 16—17-åring, som sköter sitt arbete, av föräldrarna förhindras delta i kamratlivet eller inte får använda sin fritid till vidare utbildning eller kanske tvingats taga ett arbete, som den unge inte är intresserad av eller lämpad för, kan detta verka nedbrytande på den unges själsliga hälsa och skada honom för hela livet. Det synes motionärerna godtyckligt att i dylika fall draga gränsen för barnavårdsnämndens ingripande vid 16 års ålder.

För närvarande kräves enligt 22 § a)—b) barnavårdslagen för barnavårdsnämndens ingripande beträffande barn under 16 år *antingen* att barnet i föräldrahemmet misshandlas eller utsättes för allvarlig vanvård eller annan fara till sin kroppsliga eller själsliga hälsa *eller* att barnet är i fara att bli vanartat på grund av föräldrarnas lastbarhet, vårdslöshet eller oförmåga att fostra barnet. Enligt den praxis som utbildat sig kan ingripande icke ske med mindre missförhållande av allvarligare natur föreligger. Uppenbarligen skulle enbart en höjning av åldersgränsen i nyssnämnda lag-

rum icke tillgodose motionärernas syfte. Härför skulle erfordras förändring av de materiella förutsättningarna för ingripande, och det skulle i och för sig härvid näppeligen finnas någon anledning att från en dylik utvidgning av området för ingripande undantaga barnen under 16 år. I realiteten aktualiseras således i motionerna spörsmålet om samhällets möjlighet att ingripa mot olämpliga hemförhållanden i dess helhet. Man kommer här i kontakt med synnerligen grannliga förhållanden. Kommittén vill icke bestrida att nuvarande lagstiftning icke alltid giver samhället erforderliga maktmedel till skydd för barnen mot olämpliga hemförhållanden eller olämpliga föräldrar. På grund av förhållandenas natur måste man dock iakttaga stor försiktighet vid en utvidgning av området för samhällets ingripande på barnavårdens område, och särskilt viktigt är det att de lokala barnavårdsorganen förstå att rätt fylla sin uppgift. Kommittén nödgas konstatera, att den med hänsyn till sistnämnda omständighet hyser allvarliga betänkligheter mot att nu utvidga området för barnavårdsnämndernas verksamhet. Denna uppfattning bör framför allt ses mot bakgrunden av den nuvarande kommunala indelningen. Småkommunsystemets avvisidor ha otvivelaktig framträtt även på barnavårdens område, och intill dess ifrågavarande nackdelar blivit avhjälpna samt barnavårdsnämnderna i samband härmed erhållit en förstärkt organisation, böra deras uppgifter enligt kommitténs mening icke utvidgas i överensstämmelse med vad som måste anses vara motionernas egentliga innebörd.

Det skulle givetvis kunna övervägas att utan materiell förändring av barnavårdslagen i övrigt höja åldersgränsen för ingripande enligt 22 § a) — b) till 18 år. Även en sådan åtgärd skulle emellertid innebära en sådan utvidgning av barnavårdsnämndernas befogenhet som kommittén av ovan anförda skäl för närvarande icke kan finna motiverad.

På grund av vad sålunda anförts, finner sig socialvårdskommittén böra avstyrka bifall till förevarande motioner.

I ärendets behandling ha deltagit — förutom undertecknad Eriksson, ordförande, — herrar Bexelius, Hagård, Hartmann, Höjer och Skoglund.

Stockholm den 12 april 1945.

På socialvårdskommitténs vägnar:

BERNH. ERIKSSON.

/ *Sven Larsson.*

Bilaga C.

SVENSKA FATTIGVÅRDS- OCH BARNAVÅRDSFÖRBUNDET.

Till Riksdagens andra lagutskott.

Genom remiss den 7 februari 1945 har andra lagutskottet lämnat svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet tillfälle att avgiva yttrande över inom riksdagen väckta likalydande motioner nr 194 i första kammaren av fru

Sjöström-Bengtsson m. fl. och nr 305 i andra kammaren av fröken Öberg m. fl. angående rätt för barnavårdsnämnd att i vissa fall vidtaga åtgärder beträffande barn, som fyllt 16 år. I anledning härav får förbundet genom sin avdelningsstyrelse för barnavård vördsamt anföra följande.

Förbundet har tillfrågat barnavårdsdirektörerna i landets tre största städer, huruvida sådana fall, som i motionerna avses, äro vanliga. Som svar på denna förfrågan hava barnavårdsdirektörerna i Stockholm och Malmö meddelat, att fallen i fråga sällan förekomma, medan barnavårdsdirektören i Göteborg förklarar desamma långt ifrån sällsynta. Uppfattningarna i detta avseende synas sålunda delade.

Rent principiellt sett är förbundet tveksamt om lämpligheten av att barnavårdsnämnder ges den ökade maktbefogenhet, som motionärerna föreslå. Det förefaller nämligen, som om ett ingripande från barnavårdsnämnderna i de ömtåliga fall, som här avses, faktiskt många gånger kunde bliva till mer skada än gagn. I sådana fall torde råd och påverkan av någon person med auktoritet, en präst, läkare eller annan, som har vederbörandes förtroende, ofta leda till bättre resultat.

Skulle emellertid en översyn av barnavårdslagen genom socialvårdskommittén eller på annat sätt komma att äga rum, har förbundet givetvis intet att erinra mot att det ifrågavarande spørsmålet samtidigt med andra överväganden upptages till närmare utredning och prövning.

Stockholm den 14 mars 1945.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

Arvid Wallgren.

/ Eric Wahlberg.